

Косаревич Н. Б.<https://orcid.org/0009-0004-9840-9732>

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ВІДНОВЛЕННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: БЮДЖЕТНИЙ ВИМІР

У статті досліджено державну політику відновлення в Україні крізь призму її бюджетного забезпечення на рівні територіальних громад в умовах воєнних та поствоєнних трансформацій. Обґрунтовано, що бюджетні механізми виступають ключовим інструментом реалізації стратегічних цілей відбудови, визначених у програмних документах держави, та забезпечують інституційне втілення управлінських рішень у фінансовій площині. Доведено, що результативність державної політики відновлення значною мірою залежить від узгодженості фіскальних, трансфертних і проєктно-фінансових інструментів із завданнями розвитку територіальних громад.

Систематизовано механізми бюджетної реалізації політики відновлення та розкрито інституційну специфіку місцевого рівня як одночасно суб'єкта впровадження державних рішень і реципієнта фінансової підтримки. Проаналізовано трансформацію міжбюджетних відносин після 2022 року, зокрема зростання ролі цільових субвенцій і спеціальних фондів, що посилює централізаційні тенденції у фінансуванні відбудови.

На основі структурно-динамічного аналізу доходів місцевих бюджетів та оцінювання показників фінансової автономії встановлено, що номінальне зростання бюджетних ресурсів не супроводжується адекватним посиленням реальної фінансової спроможності громад, що формує ризики домінування компенсаційної моделі державної підтримки. Обґрунтовано напрями удосконалення механізмів державної політики відновлення, спрямовані на зміцнення власної дохідної бази громад, підвищення ефективності капітальних видатків та інтеграцію завдань відбудови у систему середньострокового бюджетного планування.

Ключові слова: державна політика відновлення, місцеві бюджети, механізми державного управління, міжбюджетні трансферти, фінансова автономія громад, трансфертна залежність.

Постановка проблеми. Реалізація державної політики відновлення на місцевому рівні в Україні здійснюється в межах багаторівневої системи публічного управління, у якій бюджетні механізми виступають ключовим інструментом практичної імплементації стратегічних рішень. Інституційні засади цієї політики формуються на основі норм Бюджетного кодексу України, законодавства про місцеве самоврядування та регіональний розвиток, а також спеціальних урядових рішень, ухвалених після 2022 р. у зв'язку з воєнними викликами та зумовлені цими дисбаланси соціально-економічного розвитку територіальних громад. Водночас чинна архітектура бюджетного забезпечення відновлення характеризується фрагментарністю інструментів і домінуванням компенсаційної логіки фінансування над розвитковою, що ускладнює досягнення довгострокових ефектів сталості.

Згідно з діючою Державною стратегією регіонального розвитку України на 2021–2027 рр. [9], відновлення територій розглядається як комплексний процес, що поєднує відбудову інфраструктури, відновлення економічної активності та посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування. При цьому місцеві бюджети визначаються базовою фінансовою платформою реалізації відповідних заходів. Однак за умов ресурсного дефіциту та нерівномірності податкової бази громад стратегічні пріоритети відновлення не завжди трансформуються у пропорційні фінансові можливості на місцях, що викликає підсилення територіальної асиметрії темпів відбудови.

У зв'язку з наведеним актуалізується потреба у науковому осмисленні бюджетних механізмів реалізації державної політики відновлення на місцевому рівні, їх інституційної узгодженості та

результативності в умовах воєнних і післявоєнних трансформацій, а також у переході від фрагментарного компенсаційного фінансування до системної бюджетної моделі, орієнтованої на розвиткове відновлення та довгострокову фінансову спроможність територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика реалізації державної політики відновлення на місцевому рівні, зокрема в бюджетному вимірі, широко висвітлена у вітчизняних дослідженнях у межах теорії місцевих фінансів, бюджетної децентралізації та фінансової спроможності територіальних громад в умовах воєнних і післявоєнних трансформацій. Незважаючи на це, науковий доробок здебільшого має фрагментарний характер і зосереджується на окремих інструментах фінансового забезпечення, що зумовлює потребу в їх узагальненні та вивченні їх взаємодії в межах цілісної державної політики.

Інституційні трансформації місцевого самоврядування в умовах воєнного стану проаналізовано у працях Р. Бедрія [1], де акцент зроблено на зміні повноважень органів місцевого самоврядування (ОМС) і посиленні залежності громад від централізованих фінансових рішень. Видатки місцевих бюджетів на відновлення територій досліджено у роботах М. О. Кужелева, А. В. Нечипоренка та С. М. Стабіаса [6], які підкреслюють зростання ролі цільових трансфертів і спеціальних фондів, зосереджуючись переважно на видатковій складовій бюджетів.

Роль місцевих бюджетів у процесах регіонального розвитку та післякризового відновлення розкрито у дослідженнях Л. Б. Рябушки, О. С. Журавки та Д. О. Салова [10], тоді як проблеми фінансового вирівнювання й трансфертної залежності громад проаналізовано у працях І. З. Сторонянської, Л. Я. Бенівської та Т. В. Мединської [11]. Питання середньострокового бюджетного планування у контексті відновлення висвітлено М. Тимошенком [12], однак із переважним акцентом на дію державного рівня. Незважаючи на значний науковий доробок у сфері місцевих фінансів і міжбюджетних відносин, бюджетні механізми реалізації державної політики відновлення на місцевому рівні залишаються недостатньо систематизованими як цілісна інституційно-фінансова модель, що визначає актуальність і наукову новизну даного дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є наукове обґрунтування та систематизація бюджетних механізмів реалізації державної політики відновлення на місцевому рівні, оцінка їх результатив-

ності в умовах воєнних трансформацій, а також визначення прикладних напрямів удосконалення бюджетного забезпечення для відновлення розвитку територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Інституційна специфіка бюджетного виміру політики відновлення полягає в подвійній ролі місцевого рівня, який одночасно виступає суб'єктом реалізації бюджетних рішень і об'єктом державної фінансової підтримки. Органи місцевого самоврядування формують та виконують бюджети, визначають пріоритети фінансування і відповідають за ефективність використання коштів, водночас фінансова спроможність громад значною мірою залежить від рішень центральних органів влади щодо обсягів міжбюджетних трансфертів, цільових субвенцій і спеціальних фондів відновлення. За таких умов ключовим викликом стає забезпечення балансу між централізованою підтримкою та збереженням реальної фінансової автономії громад, оскільки надмірна трансфертна залежність підвищує ризики нестійкості відновлення.

Ключовим механізмом бюджетного забезпечення державної політики відновлення є система міжбюджетних трансфертів, структура якої після 2022 р. зазнала змін у напрямі зростання питомої ваги цільових субвенцій, орієнтованих на фінансування відновлювальних проєктів. Посилення їх цільового характеру, підвищуючи керованість видатків, призводить до звуження дискреції громад у визначенні локальних пріоритетів і ускладнює інтеграцію відновлення з цілями економічного розвитку.

Особливе місце у системі бюджетного забезпечення займає Фонд ліквідації наслідків збройної агресії, кошти якого спрямовуються на відновлення житлової та критичної інфраструктури. В той же час практика використання Фонду виявляє проблеми складності процедур погодження, обмеженої інституційної спроможності громад і фрагментації фінансування. Додатковим джерелом ресурсів є субвенції на соціально-економічний розвиток окремих територій, доступ до яких залишається асиметричним, що зумовлює нерівномірність темпів відновлення.

Для громад із низькою податковою базою реалізація політики відновлення здебільшого ґрунтується на трансфертному та проєктно-фінансовому фінансуванні, тоді як власні доходи виконують переважно функцію співфінансування. За таких умов ключові інвестиційні рішення ухвалюються з урахуванням доступу до цільових субвенцій і донорських програм, що підвищує чутливість

відновлювальних процесів залежно від зовнішніх управлінських рішень [3].

В умовах обмеженості внутрішніх ресурсів важливу роль відіграють механізми проектного фінансування за участі міжнародних організацій та донорів (U-LEAD з Європою, DOBRE, UNDP, USAID, GIZ), які поєднують фінансову підтримку з інституційним посиленням громад. Інтеграція донорських коштів у бюджетний процес потребує від ОМС забезпечення співфінансування, прозорості та підзвітності, формуючи нову якість бюджетного управління на місцевому рівні [2]. Для оцінки відповідності ресурсної бази місцевих бюджетів завданням відновлення попередньо здійснюється аналіз динаміки та структури доходів (табл. 1) на основі структурно-динамічного підходу та індикаторів фінансової автономії і трансфертної залежності.

Коефіцієнт фінансової автономії розраховано як відношення власних доходів до загального обсягу доходів місцевих бюджетів, тоді як коефіцієнт трансфертної залежності, визначається як частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів.

Аналіз динаміки та структури доходів місцевих бюджетів у 2020–2024 рр. (табл. 1) дозволяє виявити ключові закономірності формування фінансової бази територіальних громад у період кризових і післякризових трансформацій та оцінити бюджетні передумови реалізації державної політики відновлення на місцевому рівні.

Упродовж досліджуваного періоду зафіксовано номінальне зростання сукупних доходів місцевих бюджетів з 471,5 млрд грн у 2020 р. до 679,5 млрд грн у 2024 р. (приблизно на 44 %). Разом із тим, з урахуванням прискорення інфляційних процесів, особливо у 2022 р. (126,6 %), таке зростання не трансформувалося у пропорційне підвищення реальної фіскальної спроможності громад, а в окремі роки набувало ознак стагнації, що свідчить про переважно інфляційно-компенсаційний характер динаміки доходів, а не про реальне розширення фінансових можливостей місцевого рівня публічних фінансів.

Водночас у реальному вимірі, з урахуванням інфляції, номінальне зростання доходів місцевих бюджетів у 2020–2024 рр. значною мірою нівелюється, що обмежує приріст їх фактичної

Таблиця 1

Структура доходів місцевих бюджетів та трансфертна залежність у контексті реалізації політики відновлення (2020–2024 рр.)

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Податкові надходження, млн грн	285571,55	346713,19	393460,65	434540,93	441094,15
Питома вага податкових надходжень, %	60,57	59,71	70,88	66,59	64,91
Неподаткові надходження, млн грн	21462,55	27183,01	22041,14	36511,37	43603,70
Питома вага неподаткових надходжень, %	4,55	4,68	3,97	5,59	4,42
Доходи від операцій з капіталом, млн грн	3473,08	3462,22	2275,99	3621,89	4854,89
Питома вага доходів від операцій з капіталом, %	0,74	0,60	0,41	0,55	0,71
Трансферти від органів держуправління, млн грн	160177,06	202733,29	136753,76	177385,20	187932,44
Питома вага трансфертів від органів держуправління, %	33,97	34,91	24,64	27,18	27,66
Кошти ЄС тощо, млн грн	146,40	36,04	223,26	197,96	1427,40
Питома вага коштів ЄС тощо, %	0,03	0,01	0,04	0,03	0,21
Цільові фонди, млн грн	649,36	571,40	342,29	351,77	618,26
Питома вага цільових фондів, %	0,14	0,10	0,06	0,05	0,09
РАЗОМ, млн грн	471479,98	580699,15	555097,09	652609,12	679530,85
Річний рівень інфляції, %	105	110	126,6	105,1	112
Коефіцієнт фінансової автономії громад	0,65	0,64	0,75	0,72	0,71
Коефіцієнт трансфертної залежності	0,34	0,35	0,25	0,27	0,28

Джерело: складено автором за [4].

фінансової спроможності. Це підтверджує розрив між номінальною динамікою доходів і реальними можливостями фінансування відновлювальних заходів.

Структурний аналіз показує, що податкові надходження залишаються домінуючим джерелом формування доходів місцевих бюджетів, однак їх питома вага має нелінійну динаміку. Пікове зростання частки податкових надходжень у 2022 р. (70,88 %) відображає мобілізаційну фазу бюджетної політики, спрямовану на концентрацію внутрішніх ресурсів у відповідь на кризові виклики. Подальше скорочення їх питомої ваги у 2023–2024 рр. свідчить про поступовий перехід до відновлювальної моделі бюджетного забезпечення, у межах якої податкові надходження вже не є достатнім джерелом фінансування відбудовних потреб.

Неподаткові надходження в абсолютному вимірі демонструють зростання, що відображає певну диверсифікацію дохідної бази місцевих бюджетів. Проте їх стабільно низька частка у структурі доходів обмежує можливості використання цього джерела як системного інструмента фінансового забезпечення політики відновлення. Аналогічно доходи від операцій з капіталом характеризуються нестійкою, хвилеподібною динамікою, що свідчить про фрагментарність інвестиційної активності та відсутність сталого відновлювального тренду у цій складовій.

Особливу роль у формуванні фінансової бази відновлення відіграють міжбюджетні трансферти, частка яких упродовж 2020–2024 рр. залишається значною (24,64–34,91 %). Їх динаміка має асинхронний характер відносно податкових надходжень: скорочення трансфертної складової у 2022 р. збігається з піковою мобілізацією податкових ресурсів, тоді як у 2023–2024 рр. зростання загальних доходів місцевих бюджетів значною мірою забезпечується саме за рахунок відновлення трансфертного фінансування, підтверджуючи компенсаторну роль трансфертів у фазі практичної реалізації політики відновлення.

На відміну від довоєнної моделі міжбюджетних відносин, у якій трансферти виконували переважно вирівнювальну функцію, у 2022–2024 рр. вони набули ознак цільового інструмента відновлення, орієнтованого на фінансування конкретних інфраструктурних та соціально-економічних проєктів, що суттєво змінило роль місцевих бюджетів у реалізації державної політики та посилило їх залежність від централізованих управлінських рішень.

У цьому контексті йдеться не лише про зміну частки трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів, а про їх функціональне посилення через зростання питомої ваги цільових трансфертів і проєктно-фінансових інструментів, а також посилення залежності капітальних видатків громад від централізованих управлінських рішень.

Розрахунок інтегральних показників поглиблює ці висновки. Коефіцієнт фінансової автономії громад у 2020–2024 рр. коливається в межах 0,64–0,75, що формально свідчить про пріоритетне використання власних доходів. Проте в умовах інфляційного знецінення ресурсів такі значення не відображають реального зростання самодостатності громад. Паралельно коефіцієнт трансфертної залежності зберігається на рівні 0,27–0,28 у 2023–2024 рр., що вказує на інституціоналізацію трансфертів, як ключового бюджетного механізму реалізації політики відновлення.

У 2023–2024 рр. збереження суттєвої ролі трансфертного фінансування в умовах зниження коефіцієнта фінансової автономії свідчить про посилення залежності бюджетів територіальних громад від централізованих управлінських рішень у фінансуванні відновлення, що обмежує простір для самостійного визначення пріоритетів і підвищує ризики нестійкості відбудовних процесів у середньостроковій перспективі.

Отже, структурно-динамічний аналіз засвідчує, що у 2020–2024 рр. реалізація державної політики відновлення на місцевому рівні відбувається в межах гібридної бюджетної моделі, за якої номінальне зростання доходів поєднується з обмеженою реальною фінансовою автономією громад, а міжбюджетні трансферти виконують системоутворюючу та компенсаторну функцію в умовах ресурсного дефіциту.

Окремої уваги потребує аналіз капітальних видатків місцевих бюджетів, як безпосереднього фінансового інструмента відновлення, однак у межах цього дослідження така оцінка обмежується відсутністю порівняльних агрегованих даних за громадами. Враховуючи таку неоднозначність необхідно визначати напрям подальших емпіричних досліджень у площині структури та джерел фінансування капітальних інвестицій. Зазначені структурні зрушення у доходах місцевих бюджетів актуалізують потребу у концептуальному осмисленні механізмів, через які державна політика відновлення реалізується на місцевому рівні, що відображено на рис. 1.

При цьому, за даними Бюджетного кодексу України, дохідна база бюджету громади формується

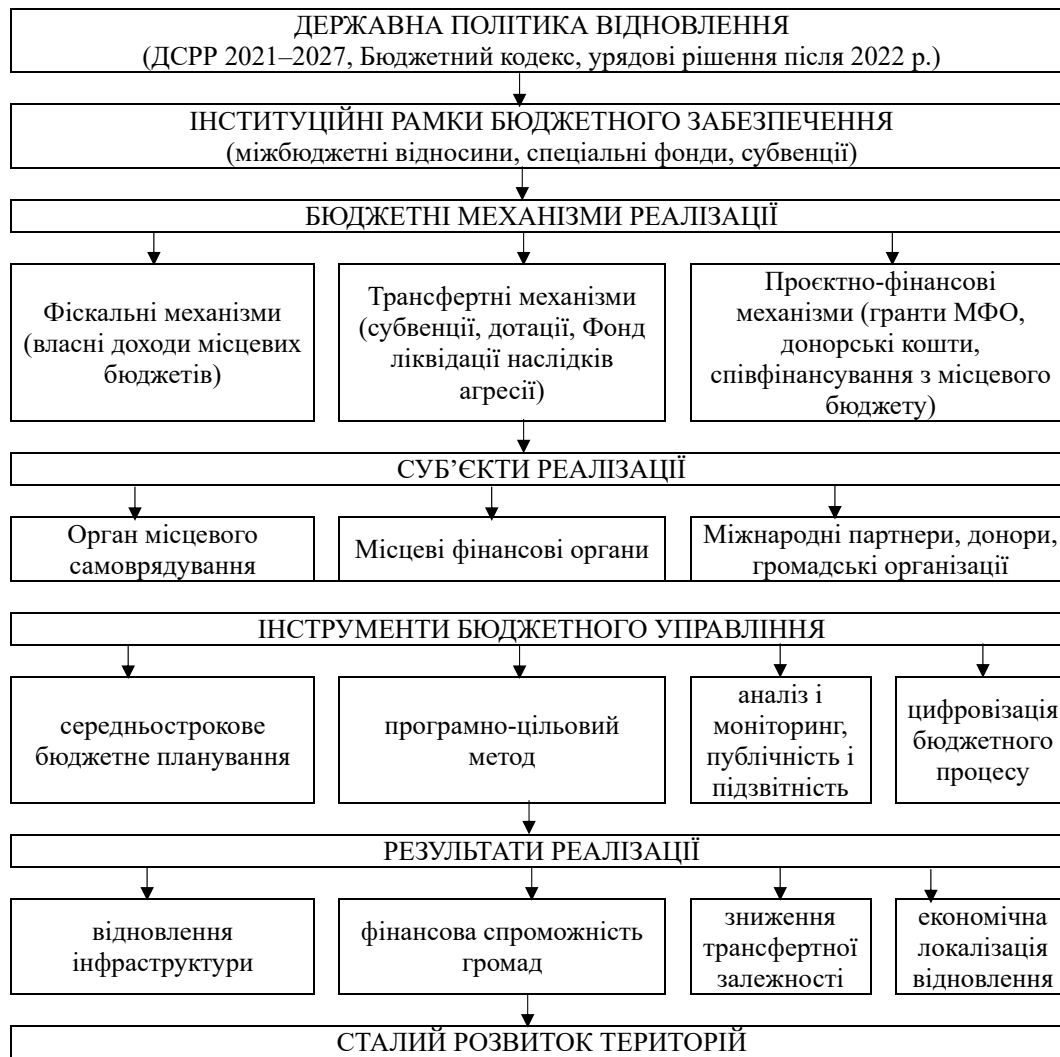

Рис. 1. Механізми реалізації державної політики відновлення на місцевому рівні

Джерело: сформовано автором.

з врахуванням понад 40 джерел надходжень, незважаючи на їх обмежений або нестабільний характер у воєнних умовах. Фактична спроможність місцевих бюджетів у період повномасштабної війни визначається не лише управлінськими рішеннями на рівні ОМС, але і зовнішніми чинниками, зокрема змінами бюджетного та податкового законодавства, а також частою практикою перерозподілу фінансових ресурсів через державний бюджет [5].

Запроваджені у 2022–2023 рр. зміни до бюджетного та податкового законодавства, а також перегляд механізмів міжбюджетного вирівнювання призвели до перерозподілу фінансових потоків на користь державного бюджету. Це, з одного боку, дозволило акумулювати ресурси для загальнодержавних потреб, а з іншого – обмежило можливості окремих громад щодо самостійного фінансування відновлювальних заходів. Додатковим фактором стала поява спеціальних інструментів,

зокрема Фонду ліквідації наслідків збройної агресії, кошти якого спрямовуються на компенсацію втрат та на відбудову інфраструктури, проте їх використання супроводжується складними процедурами погодження з високими вимогами до проектно-спроможності громад.

У цих умовах міжнародна фінансова допомога є важливим чинником, однак вона виконує переважно допоміжну функцію. Незважаючи на готовність міжнародних партнерів підтримувати відновлення України без очікування завершення війни, саме власні доходи місцевих бюджетів визначають першочергові джерела сталого фінансування розвитку громад. Разом з відміченим надмірна залежність від донорської допомоги створює ризики для громад з низьким рівнем інституційної спроможності, які можуть бути виключені з процесів відновлення через відсутність підготовлених проектів або співфінансування.

З метою зниження таких ризиків та підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів органи місцевого самоврядування мають розглядати питання відновлення і розвитку територій у межах середньострокового бюджетного планування, з чітким визначенням пріоритетів витрачання коштів та оцінкою фінансової спроможності громади. Ключову роль у цьому процесі відіграють місцеві фінансові органи, які повинні здійснювати комплексний аналіз динаміки доходів і видатків бюджету, рівня трансфертної залежності, дефіциту або профіциту бюджету, а також наявності вільних залишків коштів [7].

Такий аналіз має включати оцінку можливостей фінансування відновлювальних заходів за рахунок власних ресурсів громади, а також визначення потреби у залученні додаткових джерел фінансування – державних субвенцій, грантів міжнародних організацій, благодійної допомоги та інвестиційних ресурсів. Важливим є і врахування економічної локалізації відновлення, зокрема створення робочих місць, підтримки місцевого підприємництва та малого і мікробізнесу, що дозволяє поєднати відбу-

дову інфраструктури з відновленням економічної активності громади [8].

Таким чином, місцеві фінанси у сучасних умовах виступають не лише інструментом забезпечення поточних потреб територіальних громад, а й ключовим механізмом реалізації державної політики відновлення на місцевому рівні. Ефективність цього механізму визначається здатністю ОМС поєднувати бюджетне планування, управлінські рішення та проєктний підхід у єдину систему фінансового забезпечення сталого розвитку громад.

Результатом функціонування цієї системи є відновлення інфраструктури, підвищення фінансової спроможності громад, зниження трансфертної залежності та формування передумов сталого розвитку територій.

З урахуванням виявлених бюджетних обмежень та результатів структурно-динамічного аналізу доцільним є формування прикладних напрямів удосконалення бюджетних механізмів реалізації державної політики відновлення на місцевому рівні (табл. 2).

Таблиця 2

Напрями удосконалення бюджетних механізмів реалізації державної політики відновлення на місцевому рівні

Напрямок удосконалення	Поточна проблема	Запропоноване рішення	Очікуваний ефект
Фіскальна база громад	інфляційне знецінення власних доходів; обмежена податкова база	впровадження місцевих програм підтримки МСП (компенсація відсоткових ставок, ваучери на релокацію бізнесу); використання податкових мотивацій у межах повноважень ОМС з орієнтацією на зростання надходжень ПДФО та єдиного податку	зростання реальних доходів бюджету; підвищення фінансової автономії
Трансфертні механізми	асиметричний доступ до субвенцій; складні процедури погодження	стандартизація проєктних вимог для типових відновлювальних проєктів (житло, соціальна інфраструктура); скорочення строків погодження субвенцій	зменшення трансфертної нерівності; прискорення відбудови
Фонд ліквідації наслідків агресії	фрагментація фінансування; перевантаження громад документацією	запровадження середньостроково-го програмування фонду з прив'язкою до регіональних стратегій розвитку та переліку пріоритетних об'єктів	підвищення результативності капітальних видатків
Проєктно-фінансові інструменти	низька проєктна спроможність частини громад	створення міжмуніципальних проєктних офісів та навчальних програм з підготовки грантових заявок із фокусом на залучення донорського фінансування	розширення доступу до донорських ресурсів
Бюджетне планування	Короткостроковість і фрагментарність рішень	інтеграція завдань відновлення у середньострокові бюджетні плани з визначенням обсягів фінансування капітальних видатків	узгодженість витрат із цілями відновлення
Програмно-цільовий метод	формальний характер бюджетних програм	посилення результативних показників бюджетних програм (зв'язок фінансування з досягненням конкретних відновлювальних результатів)	підвищення ефективності використання коштів
Прозорість і підзвітність	обмежена довіра стейкхолдерів	запровадження цифрових панелей відновлення та регулярних публічних звітів про використання коштів	підвищення довіри та інвестиційної привабливості громад

Джерело: сформовано автором.

Впровадження запропонованих напрямів удосконалення бюджетних механізмів реалізації державної політики відновлення обмежується сукупністю чинників, ключовими серед яких є дефіцит кваліфікованих кадрів на місцевому рівні, нерівномірна інституційна спроможність громад, часові обмеження бюджетного процесу та підвищені вимоги до координації між органами державної влади й донорами. Ігнорування цих ризиків може знизити результативність навіть інституційно обґрунтованих управлінських рішень.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що чинна модель бюджетного забезпечення відновлення, побудована на домінуванні компенсаційної логіки та функціональному розширенні цільових трансфертів, не формує достатніх стимулів для розвитку територій і зміцнення фінансової самостійності громад. Посилення трансфертної залежності та концентрація ресурсів у централізованих фондах обмежують стратегічну ініціативу

місцевого рівня та знижують результативність капітальних видатків. За таких умов державна політика відновлення потребує інституційного переосмислення бюджетних механізмів з орієнтацією на розширення фіскальної бази громад, підвищення їх управлінської відповідальності та узгодження ресурсів із довгостроковими цілями розвитку.

Запропоновані напрями удосконалення бюджетних механізмів спрямовані на подолання структурних обмежень фінансової спроможності територіальних громад і підвищення ефективності реалізації державної політики відновлення на місцевому рівні. Їх впровадження створює передумови для переходу від реактивної компенсаційної моделі до проактивної моделі відбудови, яка інтегрує власні доходні джерела громад, інструменти державної підтримки та міжнародне фінансування у цілісну систему сталого територіального розвитку.

Список літератури:

1. Бедрій Р. Економічний вимір місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні. *Право України*. 2025. № 6. С. 94–106. DOI: 10.33498/loou-2024-06-094
2. Відновлення України: фінансові ресурси і інструменти відбудови та розвитку територіальних громад. Українська школа міжнародного інноваційного підприємництва, права і комунікацій, Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Шевченка Київ. 2023. URL: <https://surl.lu/paubiw>
3. Виклики економічного розвитку регіонів України в умовах війни та повоєнного відновлення: науково-аналітична доповідь / С.О. Іщук, Л.Й. Созанський, М.І. Мельник, І.Р. Залуцький, Т.Г. Васильців, О.М. Мульська, О.О. Левицька, І.З. Сторонянська, Х.М. Патицька, Х.М. Притула, С.Л. Шульц; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2023. 31 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/e20230002.pdf>
4. Державний веб-портал бюджету для громадян : Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
5. Координація процесу відбудови та відновлення з політикою регіонального розвитку в Україні. Аналітичний документ. 2023. URL: <https://surl.li/fzvsjd>
6. Кужелев М.О., Нечипоренко А.В., Стабіас С.М. Видатки місцевих бюджетів на відновлення: тенденції, виклики та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2025 № 78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-27>
7. Овчаренко Т., Дегтярьова І., Малько Ю., Тимощук О., Кулініч О. Інтегрований підхід до відновлення та розвитку громади: методичні рекомендації для органів місцевого самоврядування. 2024. URL: <https://surl.lu/skmnzo>
8. План відновлення України: офіційний сайт відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>
9. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 695 // Верховна Рада України. Законодавство України : офіц. вебпортал. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/695-2020-p> (дата звернення: 11.02.2026).
10. Рябушка Л. Б., Журавка О. С., Салов Д. О. Роль місцевих бюджетів у відновленні регіонального розвитку. *Бізнес Інформ*. 2024. № 4. С. 214–221.
11. Сторонянська І.З., Бенюк Л.Я., Мединська Т.В. Система фінансового вирівнювання в Україні в умовах сучасних викликів: основні проблеми та напрями їх вирішення. *Фінанси України*. 2023. № 2. С. 53–70. <https://doi.org/10.33763/finukr2023.02.053>
12. Тимошенко М. Середньострокове планування державного бюджету та повоєнне відновлення. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 3 (03). С. 50–55. <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-3-9>

**Kosarevych N. B. MECHANISMS FOR IMPLEMENTING STATE RECOVERY POLICY
AT THE LOCAL LEVEL: THE BUDGETARY DIMENSION**

The article examines Ukraine's state policy of reconstruction through the prism of its budgetary support at the level of local communities in the context of military and post-war transformations. It is argued that budgetary mechanisms are a key instrument for implementing the strategic goals of reconstruction set out in the state's policy documents and ensure the institutional implementation of management decisions in the financial sphere. It is proven that the effectiveness of state reconstruction policy largely depends on the consistency of fiscal, transfer, and project-financing instruments with the development tasks of territorial communities.

The mechanisms for budgetary implementation of the recovery policy have been systematized, and the institutional specifics of the local level as both an implementer of state decisions and a recipient of financial support have been revealed. The transformation of interbudgetary relations after 2022 has been analyzed, in particular the growing role of targeted subsidies and special funds, which has reinforced centralization trends in reconstruction financing.

Based on a structural-dynamic analysis of local budget revenues and an assessment of financial autonomy indicators, it has been established that the nominal growth of budget resources is not accompanied by an adequate increase in the real financial capacity of communities, which creates risks of the dominance of the compensatory model of state support. The directions for improving state policy mechanisms for recovery, aimed at strengthening the communities' own revenue base, increasing the efficiency of capital expenditures, and integrating reconstruction tasks into the medium-term budget planning system, have been substantiated.

Keywords: *state recovery policy, local budgets, state management mechanisms, interbudgetary transfers, financial autonomy of communities, transfer dependency.*

Дата першого надходження статті до видання: 11.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.05.2026